

Kári Poulsen skrifvar um

Georg Friedrich Händel

Georg Friedrich Händel varð borin í heim 23/2-1685, í eysturtýska býnum Halle í Sachsen. Forfedrarir hjá Händel höfðu í nógv ættarlið veri koparsmiðir, men faðir hansara var tann fyrsti ið breytt henda gamla sið. Ístaðin at vera koparsmiður var hann kamartænari og lívlækni hjá Hertoganum av Sachsen og Magdeburg. 60 ára gamall gifti hann seg við einari prestadóttir, ið æt Dorothea Taust, og fekk við henni sonin Georg Friedrich Händel.

Faðir Händel strongdi á, at Händel skuldi fara at læra lögfrøði, men hetta líkaði als ikki tí litla dronginum. Frá faðiri sínum arvaði hann nógvar góðar óginleikar, harimillum hansara haldgóða siðastand og viljastyrki. Tá faðirin miskunnarlest segði: »Mást ikki, so svaraði Händel treiskliga: »EG VIL«. Og tað var faðirin sum mátti lúta. Tað hendi við grannahovið, nevniliga í Weissenfels, har tann litli drongurin fekk høvi til at leika á urguna aftaná gudstænastuna. Hertogin í Weissenfels hoyrði piltin leika á urguna, og gjordist hann varugur við tey fráluku evnini pilturinn hevði. Hann fór beinleiðis at tosa við faðir hansara um hetta, og hövdu teir eina langa, álvarsama samrøðu.

Fær tónleikalærara

Henda samrøða førði við sær, at Händel fekk ein tónleikalærara, hvat ið var beinleiðis móti vilja faðirs hansara, tí hesin, sum frammanundan nevnt, ynskti at siggia son sín sum lögfrøðing. Tónleikalærarin, sum Händel fekk, var urguleikari við Liebfrauen kirkjuna í Halle, ein dugnsamur tónleikari og ein frálukur tónasmiður, nevniliga Friedrich Wilhelm Zachow (1663—1712).

Hjá Zachow lærði Händel nógv um tónleikalist. Tað hann fyrst og fremst lærði, var um tann týska barokkstílin, men eisini um tónleik úr øðrum londum. Händel fekk ein stóran kunneika til tey ymisku ljóðforin í orkestrinum, og lærði hann seg at leika á tey øll somul. Men størstur var kærleiki hansara til oboina.

Tá Händel fyrstu ferð leikti fyrri amlenninginum, var hann enn ikki fyltur 10 ár.

Í 1669 varð hann sendur til Berlin at halda fram við at læra tónleikalist. Í Berlin hoyrði hann kurfyrst, Friedrich, tann tá bert 11 ára gamla piltin spæla, og gjordist hann so hugtikin av spæli hansara, at hann bjóðaði sær til at gjalda eina víðari útbúgving hjá Händel. Men faðir Händel forðaði hesum, móguliga tí, at hann vildi ikki hava at fúrstin skuldi gera av hvar Händel skuldi útbúgvast.

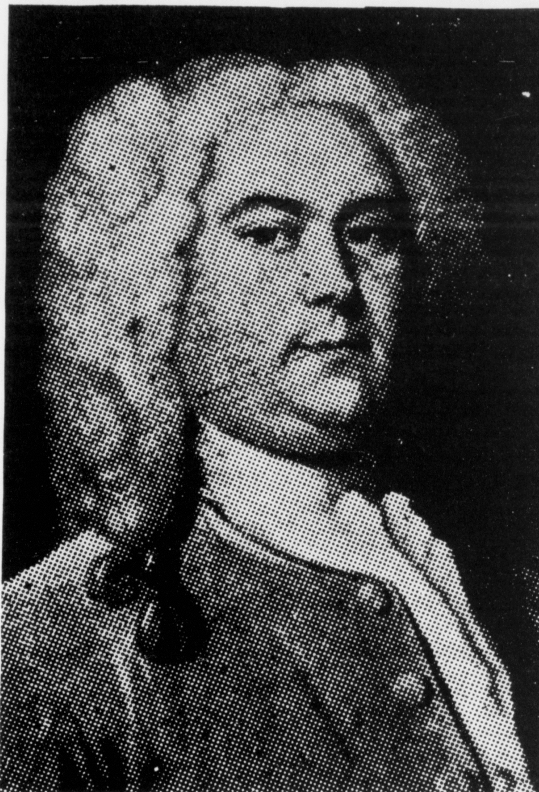
Tað at faðirin doyði í 1697, fekk stóra ávirkan á drongin. Hann lat seg innskriva sum lögfrøðisligan student við tann lærda háskúlan.

Samstundis sum hann gekk á skólanum, hevði hann arbeiði sum

urguleikari, hetta starv røkkti hann sera væl. Men tað er synd at siga at hann gjordi nakra stórvægis

ari, hetta var hann settur til úttan at vera fyrirleikar á nakran sum helst hátt.

at hin var yvirlátin yvirfyri honum.

Georg Friedrich Händel

nyttu sum lögfrøðisligur studentur, og gjordist hann tí av at gevast við skúlagongdini. Tónleikur var hansara størsta áhugamáli.

Händel í Hamburg

Ístaðin fyrri at halda fram við lest rinum, fór hann til Hamburgar, so hann kundi fáa eina betri tónleika útbúgving har. Hamburg var á teim um døgum tann fremsti býurin innan tónleikalist í Týskalandi. Tá Händel kom til Hamburgar, stóð tann sokallaða Hamburgar-operan í fullum blóma. Stjórin á hesi operu var tann gitni tónasmiðurin og tónleikastjóri Reinier Keiser.

Hesin hevði arbeiðt sera hart innan operuverðina, av tí at hann hevði sett sær eitt mál, nevniliga tað, at operan í Hamburg skuldi teljast millum heimsins bestu. Hetta eydnadist honum sanniliga eisini. Keiser hevði eina stóra áskoðarafjøld, og ásannast má, at hann var ein sera væl dándur maður.

Händel fór at leika í operaorkestrinum, og byrjaði hann sum 2. fiólleikari, men har var hann ikki sitandi rættuliga leingi, nei, hann varð framfluttur!

Ein dagin celloleikarin var sjúk, varð Händel settur til at leika cello, og varð sostatt orkestrleið-

Meðan Händel var í Hamburg, fekk hann ein góðan vinnmann. Hesin Mattheson var eitt menniskja, sum dugdi mestum allt: Hann var lögfrøðingur, tosaði enskt, franskt, ítalskt, leikti á øll ljóðfor og skrivaði operar. Sjálvur setti hann eisini orð til operarinnar, leikti hov-úðleiklutirnar, samstundis sum hann eisini partvis var tónleikastjóri. Hetta ljóðar lagið tá ein hugsar um hvussu ein opera verður framförd nú á døgum. Tá á døgum sat orkestrleiðarin vanliga við cembaloíð (táttarinnar klaver).

Á vitjan í Lübeck

Mattheson og Händel gjordu eina ferð saman í 1703. Teir fóru at heilsa uppá tann gamla meistaran og læra av honum.

Hóast góða vinarlagið unglinganna millum, so vardi tað ikki leingi áðrenn teir gjordust óvinir.

Händel var ein maður sum helt nógv um seg sjálván, — í veruleikanum var hann tann evnarikari av teimum báðum — hann taldi ikki

Mattheson og Händel fara til hendurs

Teir klandraðust uppmillum, men rættuliga galið gjordist tað tá teir framfördu operainna hjá Mattheson, »Cleopatra«. Meðan framförslan fór fram, stjórnaði Mattheson orkestrinum, samstundis sum hann sang leiklutin sum Antonius. Meðan Mattheson var á pallinum og sang, stjórnaði Händel orkestrinum. Men tá Mattheson var »deyður« í miðjuni av triðja parti, fór hann niður av pallinum, skúgvaði Händel til viks og helt síðani fram at stjórna orkestrinum. Tá so framförslan var liðug, kundi hann taka ímóti fagnaðinum bæði sum sangari og tónleikastjóri. Händel góðtók henda atburð hansara undir tveimum av teim fyrstu framförslunum, men øðrvísi gekk fyrri seg triðju ferð »Cleopatra« varð framförd.

Mattheson fór uppá pallin at syngja, men Händel fór ikki fram at stjórna orkestrinum, nei, hann var róluga sitandi við cembaloíð. Hetta gjordi, at Mattheson kom í eina láturverða støðu.

Tá framförslan var at enda komin, fóru Händel og Mattheson til hendurs. Komnir út um, út á Gása torgið, drógu teir korðurnar og fóru nú at berjast av álvara. Verðin hevði óivað ongitið komið at kent tónleikin hjá Händel um ikki eitt undur hevði hent. Mattheson rendi korðuna eftir bringuni hjá Händel, men til alla lukku brotnaði korðuoddurin hjá honum av einum metal knappi sum Händel hevði í bringuni. Síðani misti Mattheson eisini korðuna, og tá tveitti Händel sína korðu frá sær. —Tann spenta støðan teirra millum hevði nú fingið eina loysn, og grátandi hálsfevndust teir...

Frumframförsla av »Almira«

Tann 8. januar 1705 varð fysta operain hjá Händel frumframförd í Hamburg; hon varð kallað »Almira«. Henda opera er ávirkað av stílinum hjá Keiser hvat ið eisini er væl skilligt. Henda opera var so væl fagnað, at Keiser gjordist hugsunnarsamur, hann bar ótta fyrri at Händel skuldi gerast ein kendari operuskrivari enn hvat hann sjálvur var. Tá so tann ungi meistarin skivði sína næstu operu, sum hann kallaði »Nero«, gjordist Keiser rættuliga óvundsjúk. Um Keiser bar seg rætt at so skuldi hann frøtt seg um at peningur kom í kassan. Men hóast tað, at hann var sjóri, fór hann at arbeiða ímóti Händel. Hetta undirgravingarvirksmi eydnaðist fyrri Keiser, tí stutta tíð seinni fór operain á húsang, og burtur var Keiser.

Tann nýggi stjórin sum varð settur við operainna, framfördi ongar

aðrar operar enn tær »biligus«, og nakað samband við Händel vildi hann ikki hava.

Á teimum døgum í Hamburg nýtti fólk nógvan pening, og stutt-leikaðu sær óført, men øðrvísi var við tí unga manninum frá Halle. Hann hevði spart sær so mikið saman, at hann nú var forur fyrri at senda aftur peningin til mammu sína, sum hann hevði lænt frá henni, áðrenn hann fór til Hamburg. Tá hann hevði goldið peningin, hevði hann framvegis nakað av peningi eftir, og gjordi hann av at hesin peningur skuldi nýtast til eina Italiuferð.

Á ferð í Italia

Endamálið við ferðini til Italia var at læra meir um operu enn tað Keiser og Mattheson hövdu lært hann.

Í Hamburg hevði Händel mott einum italiumanni, einum prins, og hesin hevði lovað, at um Händel nakrantíð kom til Italia, skuldi hann veita honum innivist; og hag ar fór Händel.

Händel var ikki leingi í Firenze tí honum dándi onki umstöðurnar har. Í Rom dándi honum betri. Hann slapp at umgangast tað finara fólkíð av tí at hann var ein so frálukur urguleikari og klaverleikari. Innan aðalin var hann væl dándur; um kvöldarnar sat hann í teim finu salunum og leikti fyrri kendum per sönnum sum Domenico Scarlatti. Einaferð Händel og Scarlatti vóru til eitt karneval í Venedig, hoyrði Scarlatti einhvønn leika á eitt cembalo og segði hann: »Hatta er antin sacharin ella hin grái sjálvur«.

Eina tíð seinni kappaðust teir í at leika urguleikar og klaver eftir táttarinnar siði. Í tílikum kappingum var tað eisini sera kravmikið at ein kundi improvisera, men á hesum økinum var tað ongin sum var betri enn Händel. Scarlatti mátti víðganga at hann tapti hesa kapping, men tað broytti ikki vinarlagið teirra millum.

Tá nú Händel skuldi læra at skriva operur eftir italienskum stíli, hevði hann nakar trupulleikar sum hann mátti vinna á. Nógv av tí hann hevði lært í síni týsku skúlagongd, kundi als ikki nýtast her í Italia.

Italiumenn grundaðu sínar operur á tey einföldu lagið, meðan Händel var vanur við ein heilt annað hátt til at skriva operur. Í sín-um italiensku operum nýtti hann ofta tað sera vakra ljóðfarið, mannareddina. At Händel var næm ur, bar fyrsta opera hansara prógv um. Hann skrivaði eina italienska operu eftir italienskum stíli nógv betur enn nakar italiumaður hevði verið forur fyrri, nevniliga »Rod-rigo«. Hetta fyrsta italienska verk hansara, sló út italiumenninrar á egna øki teirra.

Meðan Händel var í Italia, var hann ofta til tey sokallaðu akademini hjá kardinalinum Ottoboni. Við eitt akademi meintist ein samkoma, av lærdom monnum av ymiskum slag, sum hevði til endamáls at fremja framförslo innan vit skap og tónleikalist. Við tey so nevndu akademini vóru ofta tónleikarfrøslur. Hetta orðið, akademi, var nýtt um tað, sum vit í

